

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 2/3, jaargang 7, februari/maart 2007

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

Opnieuw hield de Raad voor Cultuur een krachtig pleidooi voor meer centrale aansturing van het openbare bibliotheekwerk. En voor centrale inzet van de OCW- vernieuwingsgelden.

Deze aanbeveling lijkt samen te vallen met de conclusie die een gezelschap bibliotheek- directeuren, PSO-directeuren en bibliotheek- ambtenaren op 8 maart trok tijdens een werkconferentie van het Procesbureau over netwerkvorming (“Voorbij vrijblijvendheid”): kies voor een een-op-een-relatie: gemeenten bekostigen de basisbibliotheek, de provincie het provinciale bibliotheeknetwerk en het rijk het landelijke bibliotheeknetwerk.

De bijeenkomst van 8 maart inspireerde **Chris Wiersma** (Bibliotheek Almere) tot een opiniebijdrage in 10 punten. Hij acht een *greep in het provinciefonds* wenselijk ten gunste van *intensivering van de landelijke stelseltaken* en van *afkoop van het leenrecht*.

Zijn er ondertussen al BB-directeuren naar het buitenland vertrokken omdat de autonome culturele ondernemingen daar veel hogere salarissen bieden dan in Nederland? Of is het bibliotheekdirecteursalarisklimaat in Nederland nog aangenaam genoeg? De WOB houdt er onderzoek naar door middel van een enquête. Wat zijn de gangbare salarisschalen in directieland? De uitslag blijft anoniem.

Wim Keizer,
20 maart 2007

Raad voor Cultuur: OCW-vernieuwings- geld centraal inzetten

“De hoofdzakelijk decentrale wijze waarop de gelden voor bibliotheekvernieuwing momenteel ter beschikking worden gesteld resulteert in veel afzonderlijke initiatieven.

Hoe waardevol die initiatieven ook zijn, deze manier van besteding levert te weinig meerwaarde op voor de gehele sector. De Raad er pleit dan ook voor de beschikbare gelden voor bibliotheekvernieuwing na 2007 centraal in te zetten en zodoende de innovatieve inspanningen sterker centraal aan te sturen”.

Dat zegt de Raad voor Cultuur in het tweede deel van een op 6 maart verschenen advies (met de naam *Innoveren, participeren!*) over de *Agenda voor het cultuurbeleid en de culturele basisinfrastructuur*.

Innoveren en participeren zijn volgens de Raad de komende jaren de twee belangrijkste uitgangspunten voor het cultuurbeleid. In het tweede deel van het advies geeft de Raad een beeld van de culturele basis- infrastructuur. Daarin komen ook de bibliotheken aan de orde.

VOB geen bevoegdheden

Opnieuw zegt de Raad dat de infrastructuur van het openbare bibliotheekwerk versnipperd, weinig samenhangend en inefficiënt is. “Dit plaatst de VOB als landelijke ondersteunende instelling in een bijzonder moeilijke positie. De VOB is een belangrijke partij in het netwerk, maar heeft geen leidinggevende bevoegdheden en opereert in een bestuurlijke omgeving waarin het ontbreekt aan hiërarchie. Daarnaast werkt het hybride karakter van de VOB (beheer van besteltaken, tevens branche- organisatie en uitvoerende organisatie) belemmerend op haar besturende kracht, en leidt deze veelzijdigheid tot een uitgebreid beleidsprogramma zonder focus of prioritering”

Belemmering

De Raad vindt dat de huidige bestuurlijke inrichting een belemmerende werking heeft op de slagkracht die nodig is om tijdige en adequate vernieuwingen door te voeren. De Raad pleit voor een stelsel onder eenduidige regie, op basis van een heldere visie van de

rijksoverheid op de positie en de functie van de bibliotheek in de samenleving. Deze visie moet vervolgens consequent worden doorvertaald in alle lagen van het stelsel. "De Raad meent dat de mogelijkheden tot meer centrale sturing onderzocht dienen te worden. Daarbij dient ook gekeken te worden naar de grondslag van het stelsel: de inbedding van het bibliotheekwerk in de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid. De Raad is van mening dat er een steviger wettelijk kader nodig is waarin de primaire waarde en publieke functie van de openbare bibliotheek zijn verankerd, en dat bovendien een samenhangend kader schept voor de bestuurlijke verantwoordelijkheden, met voldoende ruimte voor invulling van het bibliotheekwerk op regionaal en lokaal niveau".

Mondiaal

In de inleiding bij het verhaal schetst de Raad een bibliotheekwerk dat onder grote druk staat. "Bibliotheken krijgen, met name in het uitvoeren van hun informatiefunctie, steeds meer te maken met mondiale ontwikkelingen die boven hun eigen macht reiken, en soms zelfs boven de macht van de nationale overheid". De Raad meent evenwel dat de bibliotheken van groot belang zijn en blijven voor cultuurspreiding, cultuurparticipatie, achterstandenbeleid (tegengaan laaggeletterdheid), leesbevordering, mede vormgeven van sociale cohesie en de kenniseconomie.

Ongewis

De Raad vindt dat het nog ongewis is of het vernieuwingsproces resulteert in de gewenste schaalgrootte en de onderlinge samenhang die nodig zijn om het hoofd te bieden aan de snel veranderende omgevingsfactoren en om de neerwaartse spiraal in gebruik en bereik van het bibliotheekwerk te doorbreken. De Raad zegt in 2007 nader te zullen adviseren over de bibliotheekvernieuwing.

Gespannen voet

Hierbij volgen nog enkele citaten waarmee de Raad haar oordeel over de versnipperde structuur van het bibliotheekwerk onderbouwt:

"Eén van de gevolgen van digitalisering is dat bibliotheken steeds meer taken niet langer individueel kunnen uitvoeren, omdat die een

bovenlokale, landelijke of zelfs bovensectorale aanpak vereisen. Deze tendens staat op gespannen voet met de decentrale inrichting van het stelsel, waarin het ontbreekt aan een instantie die zich als "bestuurlijk eigenaar" manifesteert. De bibliotheken zijn hierin autonome partijen en de bestuurlijke verantwoordelijkheid en financiering zijn verdeeld over drie overheidslagen. Dat leidt tot onduidelijkheid ten aanzien van posities (de autonome bibliotheken en de verschillende actoren), tot diffuse bestuurlijke verhoudingen ten aanzien van het bibliotheekwerk, en vervolgens tot een onheldere taak- en verantwoordelijkheidsverdeling. In de sector heerst grote vrijblijvendheid, zowel van de betrokken overheden als van de bibliotheken zelf. (Te) veel bibliotheken ontwikkelen varianten op reeds bestaande producten en/of diensten".

Provinciale laag

"Tevens bestaat er structureel onduidelijkheid over de provinciale laag in het bibliotheekwerk, ten opzichte van zowel de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) als de openbare bibliotheken, de bibliotheken met een wetenschappelijke steunfunctie (wsf) en de universiteitsbibliotheken. Zo is er op facilitair niveau een overlap tussen wat basisbibliotheken zelf doen in hun *backoffice* en de taken die de provinciale serviceorganisaties aanbieden. Voorts is er geen connectie tussen basisbibliotheken (al dan niet wsf) en de universiteitsbibliotheken. Hierdoor worden op meerdere niveaus dezelfde taken uitgevoerd, steeds voor andere (doel)groepen. Daarnaast kent de branche meerdere automatiseringssystemen, en ontbreekt het op het vlak van de digitale dienstverlening veelal aan onderlinge verbinding en aan aansluiting met de landelijke portal, Bibliotheek.nl".

Wie is waarvoor verantwoordelijk

"Het bibliotheekwerk kan en moet zo veel mogelijk lokaal worden uitgevoerd, maar dan moet wel duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is, opdat de overheidsmiddelen effectiever kunnen worden ingezet. Zodoende kan ook meer geïnvesteerd worden in de noodzakelijke landelijke marketing en promotie".

Mentaliteitsverandering nodig

"Tevens is een mentaliteitsverandering nodig waarbij minder van het (eigen) product wordt

uitgegaan en meer de behoeften van de gebruiker centraal staan. Vernieuwing en het denken daarover, vindt nu nog hoofdzakelijk plaats vanuit de eigen bestaande organisatie en richt zich veelal op het bestaande bibliotheekproduct. Er is een herbezinning nodig op de taken en werkzaamheden van een bibliotheek (zoals minder nadruk op uitleen) en een andere inzet van middelen en personeel. Dit vergt de nodige flexibiliteit, experimenteerlust en de bereidheid risico's te nemen. De overheid dient voor dit proces de randvoorwaarden te scheppen. In het algemeen pleit de Raad voor het opzetten van een rijksbreed innovatieprogramma".

Het hele advies is te vinden op www.cultuur.nl (agenda cultuurbeleid deel 2).

Netwerkconferentie: pleidooi een-op-een-relatie overheden en bibliotheekorganisaties

Er moet een een-op-een-relatie komen tussen overheden en bibliotheekorganisaties. Dat was de voornaamste conclusie van een door het Procesbureau op 8 maart 2007 belegde werkconferentie met vertegenwoordigers van PDO'en, enkele andere netwerken, PSO's, provincies en VNG als vervolg op de bijeenkomst van 13 november 2006 (zie Nieuwsbrief november 2006) over netwerkvorming.

“Voorbij vrijblijvendheid”

Op 8 maart werd een werkstuk van de *denktank netwerkvorming* (zie Nieuwsbrief januari 2007) besproken, met als titel *Voorbij vrijblijvendheid; Vorming provinciale netwerken openbare bibliotheken*. In dat stuk was een poging gedaan functionele eisen (zie hieronder) op te stellen waaraan provinciale (bibliotheek)netwerken en het landelijke (bibliotheek)netwerk moeten voldoen. In feite ging het daarmee ook over de wijze waarop de bibliotheekbranche georganiseerd is. De functionele eisen zijn bedoeld als een soort bodem: provinciale netwerken mogen verschillen, als ze maar minimaal voldoen aan de functionele eisen.

Chaos

Al discussiërend over dit stuk kwam naar voren dat de bibliotheekvernieuwing is uitgelopen op een situatie die chaotischer is

dan voor de komst van het Koepelconvenant. Als één van de oorzaken daarvan werd vastgesteld dat provincies en rijk zich rechtstreeks (via marsroutegeld respectievelijk de innovatiestimulans) bemoeien met basisbibliotheken en daarbij tijdrovende subsidie-eisen stellen. **Hans van Velzen** (OBA) vond dat de provincie voor weinig geld erg veel invloed claimt. Hij meende dat de provincie wel een regiefunctie kan hebben maar dat het dan een regie op hoofdlijnen moet zijn en geen detailbemoeienis met de werkwijze van openbare bibliotheken. Hij kreeg bijval voor zijn pleidooi om van een een-op-een-relatie uit te gaan: de gemeente bekostigt de basisbibliotheek, de provincie bekostigt het provinciale bibliotheeknetwerk (PDO'en en PSO's) en het rijk het landelijke bibliotheeknetwerk. Dit betekent dus dat provincies geen (marsroute)gelden meer inzetten op basisbibliotheken/gemeenten en dat provincies überhaupt geen marsroutegeld meer krijgen, maar dat het OCW-geld naar het landelijke bibliotheeknetwerk gaat.

Wat is landelijk bibliotheeknetwerk?

Vervolgens ontstond er discussie over de vraag wat het landelijke bibliotheeknetwerk precies is. De zaal was het er over eens dat het landelijke bibliotheeknetwerk meer is dan alleen de Vereniging van Openbare (basis)bibliotheken, maar dat het ook niet de optelsom van de 12 PDO'en is. De vraag bleef dus boven tafel wat precies het landelijke bibliotheeknetwerk is. Onder andere daarover gaat de denktank zich nog verder buigen.

Analyse nodig

Ook over de rest van het stuk rezen wel vragen en discussies. **Chris Wiersma** (Bibliotheek Almere) vond het te weinig analytisch en vroeg zich af wat het probleem eigenlijk is. Pas als je dat goed in beeld hebt, kun je zoeken naar oplossingen.

PBN'en

Een ander punt was dat in het stuk werd gesproken over het provinciale bibliotheeknetwerk (PBN) als een zelfstandig rechtspersoon, maar dat PBN'en als zodanig niet bestaan. Er zijn PDO'en, PSO's en provincies en die kunnen onderlinge afspraken maken, zoals in vrijwel alle provincies al gebeurd is, zij het met verschillende resultaten. Dat geheel van

afspraken heet dan: het provinciale netwerk. En zonder de provincie: het provinciale bibliotheeknetwerk.

Verschillen PSO's

Wat de PSO's betreft bleken de bekende verschillen in benadering nog steeds manifest. De ene PSO wil niet commercieel zijn en alleen voor bibliotheken in de eigen provincie werken, maar de andere wil in de provincie niet-commerciële dingen doen (met subsidie) en buiten de eigen provincie commerciële dingen (zonder subsidie).

Realistisch

Charles Noordam (Bibliotheek Den Haag) hield een pleidooi pragmatisch/realistische elementen en idealistische elementen (ideaalbeelden) niet steeds door elkaar te gebruiken, omdat het veel verwarring geeft. Het pleidooi voor een een-op-een-relatie werd gezien als een realistisch doel, waarmee veel duidelijkheid geschapen kan worden.

Optimistischer

Wim Kamerman zei in zijn afsluitende praatje iets optimistischer gestemd te zijn dan op 13 november. De denktank gaat nog even verder, het Procesbureau wil graag dat er in mei een notitie over netwerkvorming bij de Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing ligt.

Wat wil de sector?

Marcel Eijffinger van OCW vertelde dat hij de nieuwe minister van OCW, **Ronald Plasterk**, moet uitleggen dat die 20 miljoen euro bibliotheekvernieuwingsgeld goed besteed geld is. "Maar daar heb ik een sector voor nodig die zelf weet wat hij wil".

Functionele eisen netwerk opgesteld door denktank

Opdrachtverstrekkende overheden

Algemeen

- De opdrachtgever heeft de relatie met de opdrachtnemer geformaliseerd en geoperationaliseerd in de jaar(meerjaren) programma's, die voldoen aan de algemene eisen van het opdrachtgeverschap – opdrachtnemerschap (zie tekst hieronder).

- Tussen de drie overheidslagen is het opdrachtgeverschap onderling afgestemd. Voor wat betreft de uitoefening van het opdrachtgeverschap op decentraal niveau ondersteunen provincie (regierol) en gemeenten elkaar en is er sprake van onderlinge bestuurlijke afstemming.
- Een bibliotheekorganisatie is een zelfstandig rechtspersoon, in de meeste gevallen een privaatrechtelijke, maar soms ook publiekrechtelijke. Beide organisatievormen zijn op gelijke wijze deelnemer in het netwerk.

Gemeente

- De gemeente (cluster van gemeenten) is de primaire opdrachtgever voor de BB en heeft (indirect) invloed op de (meerjaren) programma's van de PBN'en.

Provincie

- De provincie is de regisseur van het provinciale vernieuwingsproces en de primaire opdrachtgever voor het PBN. De provincie geeft concrete invulling aan de regietaak door het opdrachtgeverschap voor de meerdere actoren in het PBN (BB'en, PDO en PSO) eenduidig en transparant te organiseren, resulterend in een efficiënt en effectief functionerend PBN. De provincie ziet daarbij toe op de rolbeoefening van de verschillende actoren.
- De provincie draagt de zorg dat de subsidieverlening en de communicatie overeenkomstig de afgesproken opdrachtgeving en beïnvloedingswijze geschiedt.
- Er is een PBN-structuur die recht doet aan de klant van diensten (Basisbibliotheken/PDO) en de leverancier (PSO/Basisbibliotheken), waarbij geen bestuurlijke verknoping is tussen de verschillende actoren.

Ministerie

- Het Ministerie van OCW is de primaire opdrachtgever voor de landelijk te organiseren taken collectioneren, digitale bibliotheek, HRM-ontwikkeling, benchmark-onderzoek, certificering, functionele verbreding, marketing en kennis-uitwisseling, vast te leggen in prestatieafspraken op basis van een advies van de actoren in het landelijk netwerk (bibliotheekorganisaties, provincies, gemeenten).
- Effectueren en bewaken van de landelijke samenhang.

Opdrachtnemende bibliotheekorganisaties

- Er is op provinciaal niveau een PDO, die de basisbibliotheken representeert. Het PDO onderhoudt functionele relaties met gemeenten (in een uit te werken vorm) en met de provincie (in een uit te werken vorm).
- Op basis van vraagoriëntatie, schaalvoordelen en/of provinciale beleid bestaat er een PSO op (inter)provinciaal niveau, die diensten levert aan de BB'en, het PDO, de provincie, de gemeenten en maatschappelijke instellingen. De PSO onderhoudt functionele relaties met deze organisaties (in een uit te werken vorm), die - mits passend binnen het provinciale beleidskader - op basis van het cultureel ondernemerschap niet gebonden hoeft te zijn aan de provinciale grenzen. De PSO kan daarbij als netwerkorganisatie facilitaire diensten leveren, maar ook als kennisinstituut op basis van partnership innovatieve producten ontwikkelen.
- In het PBN worden afspraken gemaakt over alle onder paragraaf 5 genoemde taken, binnen de hiervoor gestelde landelijke kaders.
- In het PBN is de besluitvorming duidelijk en slagvaardig georganiseerd, ook voor wat betreft het oplossen van mogelijke impasses.
- Voor de aansluiting met het landelijke bibliotheeknetwerk heeft het PBN de verantwoordelijkheid belegd bij één coördinatiepunt, onder te brengen bij het PDO, de PSO of een BB.
- De brancheorganisatie VOB fungeert als landelijk expertisecentrum en is de primaire opdrachtnemer op landelijk niveau, die daarbij de landelijke taken via het provinciaal netwerk zoveel mogelijk op decentraal niveau laat uitvoeren door de PSO, de PDO en/of de BB'en.

Eisen te stellen aan opdracht- geving en opdrachtneming

- De opdrachtgever maakt gebruik van vigerend beleidskader.
- De opdrachtgever betreft bij de opdrachtgeving een analyse van vraag en aanbod.
- De opdrachtgever formuleert de resultaten en prestaties die ze van de opdrachtnemende organisatie verwacht.

- De opdrachtgever omschrijft daarbij de wijze waarop verantwoording dient te worden afgelegd door de opdrachtnemer.
- De opdrachtnemer geeft in een werkprogramma/projectplan aan op welke manier en tegen welke prijs zij de opdracht van de overheid denkt uit te voeren.
- De opdrachtgever beoordeelt het werkprogramma/projectplan van de opdrachtnemer en stelt deze vast.
- Opdrachtgever en opdrachtnemer leggen de afspraken in een uitvoeringsovereenkomst vast.
- Opdrachtgever en opdrachtnemer maken afspraken over:
 - De rol en verantwoordelijkheid van elk der partijen.
 - Tussentijdse communicatie en bijstelling van de overeenkomst.
 - Eindrapportage en registratie.
 - De wijze waarop wordt beoordeeld (tot subsidievaststelling wordt overgegaan).
 - De wijze waarop de resultaten van de beoordeling van invloed zijn op het beleidskader en de opdrachtgeving voor een volgende periode.
- Opdrachtnemer zorgt voor een adequate uitvoering van hetgeen is overeengekomen.

Noot:

In deze tekst is uitgegaan van een privaatrechtelijke relatie; de overheid kan uiteraard met opdrachtnemende partijen soortgelijke publiekrechtelijke afspraken maken.

Opinie

Voorbij vrijblijvendheid

De bijeenkomst van 8 maart in De Witte Vosch in Utrecht en de nota 'Voorbij vrijblijvendheid; vorming provinciale netwerken openbare bibliotheken' inspireerde mij tot de onderstaande 10 punten. Ze zijn mijn poging om de slepende discussie over stelsel en structuur een impuls te geven, ik hoop een zodanige dat deze discussie nu eens tot een einde kan komen (maar dat zal wel niet). En hoewel ik (weer) niet inga op alles wat Wim Keizer in zijn reactie op mijn reactie op zijn VOB-special zegt, zijn deze 10 punten wat mij betreft ook het antwoord op die uitdaging.

De essentie van mijn benadering is deze: bibliotheken functioneren in een gegeven context. Die context is in een lange reeks van

jaren ontstaan, sluit aan op de staatsrechtelijke inrichting van Nederland, is vaak bediscussieerd en principieel in twijfel getrokken, maar nooit wezenlijk veranderd. Is het nu mogelijk om zonder nieuw (en onhaalbaar) grand design tot heldere en werkbare verhoudingen te komen? Verhoudingen waardoor de openbare bibliotheekvoorziening als een samenhangend systeem van betrekkelijk autonome actoren in het publieke domein zijn maatschappelijke functie kan vervullen in sterk veranderende omstandigheden?

Vooruitlopend op mijn conclusie: een geheel nieuw ontwerp is niet nodig, wel één tamelijk ingrijpende overheidsinterventie.

Hoe ziet onze werkelijkheid er uit?

1. **Het bibliotheekwerk is gedecentraliseerd.**

Beter gezegd: het bibliotheekwerk is lokaal georganiseerd en verankerd; het is nooit centraal georganiseerd geweest. Niet in de jaren van de pioniers, niet onder de rijkssubsidievoorwaarden, niet onder de wet, niet na de wet en niet onder het regiem van de stuurgroep-Meijer. Niet onder de wet? Nee ook niet onder de wet. Een belangrijk deel van de bekostiging kwam van het rijk, maar toen staatssecretarissen en ambtenaren trachtten enige inhoudelijke greep te krijgen op de inhoud van het werk in het debat over de recreatieve versus de emancipatorische functie, waren de bibliotheken erg succesvol om deze in hun ogen on gepaste bemoeizucht buiten de deur te houden. De intrekking van de wet was daarop de respons: wie moet betalen wil (mee)bepalen. Een overheid die niet mee bepaalt stopt na korte of langere tijd met betalen.

2. **Veel groter zullen de basisbibliotheken niet worden.**

Heeft de vorming van basisbibliotheken nu geleid tot schaalvergroting of schaalverkleining? Daarover verschillen de meningen. Maar inmiddels is iedereen zo murw gefuseerd en gereorganiseerd dat het wel geruime tijd zal duren voor een verder samengaan van basisbibliotheken leidt tot een echte schaal sprong, als het er ooit al van komt. Groningen blijft de uitzondering.

3. **Schaal is nodig.**

In ieder geval zijn er nog veel zaken die de schaal van de basisbibliotheek (ook de grootste) te boven gaan. Daarom is samenwerking noodzakelijk. Gegeven de decentrale context vindt die samenwerking niet plaats in hiërarchische structuren, maar in netwerken. Iedere basisbibliotheek zit in ten minste twee netwerken: het provinciale en het landelijke.

4. **Het landelijke netwerk wordt steeds belangrijker.**

Veel van de uitdagingen waar bibliotheken voor staan kunnen alleen op landelijk niveau worden aangepakt. Dat worden er alleen maar meer. Landelijke marketingacties, het aangaan van strategische allianties, de ontwikkeling van eigen producten of de aansluiting op de producten van anderen voor individuele klanten en voor instellingen -- bijvoorbeeld voor het onderwijs. Ik vind dat we in dat opzicht in onze branche bewonderenswaardig veel voor elkaar hebben gekregen (Bibliotheek.nl, Al@din, Zoek&Boek, certificering), maar de grenzen van het systeem zijn in zicht. In ieder geval voor wat betreft de financiering: het toenemende belang van branchebrede innovaties, projecten en producten vraagt om een grotere geldstroom voor het landelijke stelsel.

5. **Het provinciale netwerk neemt in belang af.**

Door de vorming van de basisbibliotheken en het toenemende belang van het landelijke netwerk neemt het belang van de provinciale netwerken af. Ook omdat de meeste provincies niet erg geneigd zijn hun regiefunctie wat betreft stelsel en structuur stevig in te zetten, gaan er van de meeste provincies maar weinig impulsen uit in de richting van sterke provinciale netwerken. Overigens, de kritische lezer die opmerkt dat er bijna nergens sterke provinciale netwerken hebben bestaan, alleen hiërarchische netwerken van PSO's en hun aangesloten bibliotheken, heeft ook gelijk.

6. **Netwerken hebben hun grenzen.**

In netwerken kunnen autonome organisaties succesvol samenwerken. Maar netwerken hebben ook lastige kenmerken. Niemand is de baas, iedereen beslist over deelname op basis

van belangen (halen en brengen); besluitvorming vindt over het algemeen niet plaats in fasen maar in rondes en: nieuwe rondes, nieuwe kansen. Netwerken nodigen uit tot politiek gedrag, soms met de perverse kantjes die daaraan kunnen kleven. Netwerken kunnen alleen blijven functioneren op basis van vertrouwen, afspraken en wederkerigheid. Maar het belangrijkste zijn een gedeelde visie en focus: overeenstemming over de hoofdlijnen van wat moet er gebeuren en wat het belangrijkste is. Netwerken is dus moeilijk en niet alles kan in netwerken worden geregeld.

Waarom moeten we sleutelen?

Als we dan op basis van de bovenstaande punten uitgaan van:

- ◆ het bibliotheekstelsel bestaat uit basisbibliotheken die vanuit autonomie samenwerken in netwerken;
- ◆ het belang van het landelijke netwerk neemt toe, dat van provinciale netwerken neemt af;
- ◆ we kunnen veel regelen in netwerken, maar niet alles: publieke regie, financiering en sturing zijn ook nodig, wat moeten we dan bijstellen en -sturen?

7. Focus en visie.

Welke rol vervult de openbare bibliotheek in de huidige samenleving als publieke voorziening. Wat is onze meerwaarde in de tijd van internet en beleveniseconomie, van commercialisering en maatschappelijke fragmentatie. Wat dragen we gezamenlijk uit, wat is onze positie tussen missie en markt, in verzakelijking en cultureel ondernemerschap. Het debat daarover moet branchebreed in dialoog met de overheid worden gevoerd en de conclusies moeten voor de branche worden afgetikt. Daarmee wordt brandstof gegeven voor het succes van de netwerken: gedeelde visie en focus zijn belangrijk voor de provinciale en landelijke netwerken om te kunnen functioneren.

8. Een scherpere taakverdeling tussen de overheden.

De openbare bibliotheek is een publieke voorziening, met een blijvend grote rol van de overheid als opdrachtgever en financier. De gemeente draagt verantwoordelijkheid voor de basisbibliotheek, het rijk voor de branche en de provincie voor de provinciale netwerken.

Gemeenten bekostigen hun lokale bibliotheek, dat is logisch. Rijk en provincies zijn nu minder rolvast en dat leidt tot onhelderheid en verwarring. Het rijk zou alleen bij de branche en het landelijke stelsel betrokken moeten zijn, de landelijke vernieuwingsgelden zouden in de toekomst alleen ten goede moeten komen aan stelseltaken en niet aan provinciale en lokale initiatieven. Provinciale gelden zouden voortaan uitsluitend moeten worden ingezet voor provinciebrede activiteiten. Dat scheelt een hoop bureaucratische aanvraag- en verantwoordingsprocedures.

9. Het landelijke netwerk.

a) Het landelijke netwerk neemt in belang toe en zou de beschikking moeten krijgen over meer middelen. In ieder geval over de vernieuwingsgelden die als stelselgelden beschikbaar zouden moeten komen – bij punt 10 opper ik een verdergaand idee voor de ophoging van deze middelen.

b) Houdt de VOB dan de dubbele taak van brancheorganisatie en opdrachtnemer van de stelseltaken. Hoe zou het anders moeten? Moet het ministerie de uitvoering van de stelseltaken op zich nemen, of daarvoor een ZBO, RWT of Quango oprichten? – respectievelijk een Zelfstandig Bestuursorgaan, Rechtspersoon met een Wettelijke taak, of Quasi-Nongovernment Organisation.

Wat mij betreft blijft de VOB het doen, maar meer duidelijkheid over de geldstromen en over de verantwoordelijkheden is dan gewenst. De VOB is een vereniging en daarin is de ledenvergadering het hoogste orgaan. Het opdrachtnemerschap van de stelselgelden behoeft dus de goedkeuring van de ledenvergadering, maar de ledenvergadering onderhandelt niet mee. Dat wijst in de richting van een meerjarenprogramma voor de stelseltaken dat wordt goedgekeurd (of afgewezen) door de ledenvergadering. Met betrekking tot de branchetaken hebben de leden wel de ruimte om te amenderen. Een verdere groei van het apparaat van de VOB als gevolg van de groei van de stelselgelden is ongewenst. De VOB kan beter meer taken uitbesteden aan NBD/Biblion en PSO's.

- c) Omdat de basisbibliotheken de hoeksteen zijn van het bibliotheekbestel acht ik het niet gewenst dat de VOB zich getrappt organiseert: de basisbibliotheken als lid van een provinciaal netwerk dat lid is van de VOB. Als een sterkere koppeling van de VOB met de provinciale netwerken gewenst is, is de vorming van een ledenraad, die bestaat uit vertegenwoordigers van de provinciale netwerken een optie; maar ook dan is de ledenvergadering het hoogste orgaan.

10. Wat doet de provincie.

- a) Bij de decentralisatie van de wet in het midden van de jaren tachtig zijn de rijksmiddelen verdeeld over het gemeentefonds (zestig procent) en het provinciefonds (veertig procent, later zijn daar de WSF-middelen nog aan toegevoegd). Veel geld ging dus naar de provincies, dat overwegend ten goede kwam aan de PBC's en de bibliotheken die zij bedienden. We zien nu een afname van het belang van provinciale netwerken bij een groeiend belang van het landelijke netwerk en van de lokale netwerken. De historische verdeling van de gelden past daar niet bij.
- b) Over de rol van de provincies zegt het rapport-Meijer niets. Wel over de PSO's die zich zouden moeten omvormen tot marktconforme bedrijven die over de provinciegrenzen heen functioneren. Die blinde vlek in het rapport-Meijer is een ernstige omissie die ons met lastige problemen heeft opgezadeld.
- c) De PSO's zitten in een ingewikkelde positie. Ze hebben te maken met een afgenomen loyaliteit van hun vroegere klanten, in een aantal gevallen ook van hun subsidiënt. Door de emancipatie van de voormalige aangesloten bibliotheken tot basisbibliotheken is er minder behoefte aan hun traditionele producten, maar het geld is wel bij de PSO's gebleven. Schaalvergroting van de PSO's over de provinciegrenzen heen is nodig, maar lastig als gevolg van hun banden met de eigen provincie. De onhelderheid over de positionering van de PSO's

belast de vorming van de provinciale netwerken.

- d) Ik verwacht dat de bovenvermelde factoren leiden tot een afnemende motivatie van de provincies voor hun inhoudelijke en financiële betrokkenheid bij de openbare bibliotheekvoorziening – en die financiële betrokkenheid kunnen we moeilijk missen. (Maar natuurlijk zijn er ook uitzonderingen. Daar waar een provinciebrede basisbibliotheek is (Groningen), of daar waar basisbibliotheken hun autonomie minder koesteren en zich voegen in een sterk netwerk (bijvoorbeeld Drenthe en Overijssel)).

Oplossingen

Er is destijds veel bibliotheekgeld naar de provincies gegaan. Door de veranderde positie van provincies en PSO's dreigt dit verloren te gaan voor het bibliotheekwerk. Dat is volgens mij het probleem dat niet door de branche op eigen kracht kan worden opgelost. Daarvoor is een interventie van overheidswege noodzakelijk.

Welke? Ik zie drie mogelijkheden:

- I. Er vormen zich toch sterke provinciale netwerken, door de provincies stevig ondersteund met regie, beleid en geld; met een aan het netwerk toegewijde PSO die de capaciteiten heeft en de ruimte krijgt om het netwerk te ondersteunen. Dat zie ik alleen gebeuren op basis van harde regels over de functies van de provinciale netwerken en de beleidsmatige en financiële rol van de provincies. De nota 'Voorbij vrijblijvendheid; vorming provinciale netwerken openbare bibliotheken' schiet daarvoor door zijn vrijblijvendheid tekort.
- II. De provincie ondersteunt lokaal bibliotheekwerk direct financieel - dat past niet bij de rol van de provincies; op den duur is dat het omslachtige einde van de provinciale betrokkenheid.
- III. Het rijk doet een greep in het provinciefonds en laat dit ten goede komen aan het landelijke stelsel (intensivering stelseltaken) en aan de basisbibliotheken door de afkoop van het leenrecht. De PSO's gaan marktconform werken en concentreren zich in een paar stevige

bedrijven die goed zijn toegerust voor de nieuwe rol: het leveren en ontwikkelen van producten voor basisbibliotheken en hun provinciale en landelijke netwerken.

De derde richting acht ik de meest wenselijke. Inhoudelijk sluit hij het beste aan op de aanbevelingen van de stuurgroep-Meijer. Bestuurlijk niet: Meijer ging er kennelijk van uit dat het nieuwe bibliotheekbestel zonder structurele overheidsinterventie aan de eisen van de tijd kon worden aangepast. Dat is een fictie gebleken.

Chris Wiersma,
19 maart 2007

Convenant DOBB, Cubiss en provincie Noord-Brabant; partijen oefenen met rollen

Het Directieoverleg Brabantse Bibliotheken (DOBB), de provinciale serviceorganisatie Cubiss en de provincie Noord-Brabant hebben voor de jaren 2007 en 2008 een convenant getekend waarin hun rollen en hoofdtaken zijn vastgelegd.

Uitgangspunten

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Cubiss is de steunfunctie-instelling bij het openbare bibliotheekwerk in Noord-Brabant.
- Onder steunfunctie-instelling wordt verstaan een door de provincie gesubsidieerde organisatie die een ondersteunende rol heeft in de richting van maatschappelijke organisaties en overheid, en die in opdracht werkt van de provincie en daarover verantwoording aflegt aan Gedeputeerde Staten.
- Cubiss treedt op als partner in het netwerk van bibliotheken die de basisbibliotheken ondersteunt bij het uitvoeren van hun publieksfunctie. De afstemming van taken wordt jaarlijks tussen het DOBB en Cubiss overlegd. Het resultaat van dit overleg wordt opgenomen in het werkplan van Cubiss en vormt de belangrijkste input voor het schrijven van het werkplan van Cubiss voor de publieke bibliotheektaken.
- Er geldt een oefenperiode van twee jaar voor de gekozen vernieuwende aanpak, waarin partijen kunnen oefenen met rollen en Cubiss zich kan omvormen.

Zwaarwegend advies - instemming

Als explicitering van rollen en taken is vastgelegd:

- De provincie is vanuit haar drie taken - regie voeren, faciliteren en stimuleren - verantwoordelijk voor het vaststellen van het provinciale bibliotheekbeleid. Zij is de opdrachtgever voor de uitvoering hiervan.
- Het DOBB is als vertegenwoordiger van de gezamenlijke Brabantse (basis)bibliotheken verantwoordelijk voor de uitvoering van het provinciale bibliotheekbeleid en vervult de rol van opdrachtnemer, voor advisering en uitvoering, ten opzichte van de provincie. Het DOBB heeft een zwaarwegende adviesrol bij de voorbereiding van dit beleid in algemene zin en bij de opdrachtverlening zoals deze formeel door de provincie aan Cubiss wordt verstrekt in het bijzonder. Onder zwaarwegend advies wordt verstaan dat het DOBB in de praktijk instemmingsrecht heeft, overigens met inachtneming van het uitgangspunt dat de provincie de finale keuze maakt in het provinciale beleid en de inzet van provinciale middelen. In de situatie dat de drie provinciale partijen na intensief overleg van mening blijven verschillen is mediation aangewezen.
- Cubiss is als opdrachtnemer van de provincie de tweedelijnsdienstverlener binnen het netwerk. Daarbij is de rolopvatting die van een vraaggerichte dienstverlener met de nadruk op kennis als toegevoegde waarde. Vraaggericht in die zin, dat zij producten levert die direct op de behoeften van de gezamenlijke basisbibliotheken zijn afgestemd. Bovendien is Cubiss werkzaam in opdracht van de basisbibliotheken. Als partner kan zij ook proactief optreden en ongevraagd advies geven. Voor een effectieve en efficiënte uitvoering van beleid is het partnerschap met Cubiss als professionele service- en kennisinstelling onontbeerlijk.

DOBB verantwoordelijk voor projecten

Sprekend over taken en projecten zegt het convenant dat

- Het DOBB via een zwaarwegend advies zeggenschap heeft over het werkplan en de begroting 2007 en 2008 van Cubiss. De provincie besluit vervolgens over de subsidie aan Cubiss.

- Het DOBB – als opdrachtnemer van de provincie – projecten indient ten behoeve van bovenlokale diensten en producten in het bibliotheeknetwerk.
- Cubiss – op verzoek van het DOBB – bij die vernieuwingsprojecten een rol speelt die wordt gefinancierd vanuit de daarvoor aan het DOBB beschikbaar gestelde middelen. Als implementatie van ontwikkelde vernieuwingsprojecten structureel in het beheer van Cubiss wordt gegeven, wordt dit in de financieringsgrondslag van Cubiss meegenomen.
- Cubiss ook opdrachtnemer van de provincie kan zijn voor andere taken dan welke bij/via het DOBB worden belegd.

Het convenant wordt eind 2007 tussentijds getoetst en besproken. Eindevaluatie vindt plaats in het najaar van 2008.

Bestuurskundige Peters: 'Strandbibliotheek overbodig'

De strandbibliotheek, een twee jaar terug door de provincie Zuid-Holland geïnitieerd project dat zich met steun van ProBiblio dit jaar ook op de Noord-Hollandse stranden zal manifesteren, heeft de lijst gehaald van provincieprojecten waar volgens bestuurskundige **Klaartje Peters** geen enkele behoefte aan bestaat.

Diverse kranten besteedden voor de provinciale statenverkiezingen aandacht aan het boek van Klaartje Peters, *Het opgeblazen bestuur*. Daarin geeft ze aan dat de provincies zich met vele overbodige zaken bezig houden en daar ook nog veel overbodige promotie voor maken. Naarmate de opkomst voor de statenverkiezingen daalt, wordt de promotie volgens Peters heviger.

In een interview in het Algemeen Dagblad van 2 maart 2007 zegt ze o.a. "Nog zoiets: boeken uitlenen op het strand bijvoorbeeld, zoals de provincie Zuid-Holland heeft gedaan. Echt, er worden projecten bedacht, waar niemand op zit te wachten en er worden brochures gemaakt die niemand leest. Dat is verspilling van publieke middelen".

Het Zuid-Hollandse PDO, BOZH, heeft indertijd in een brief aan de provincie vraagtekens gezet bij het nut van de strandbibliotheek.

Onderzoek vermeende graaicultuur directeuren

"Er wordt een onderzoek verricht naar de ontwikkeling van de directeurssalarissen, om duidelijkheid te krijgen over de vermeende graaicultuur die zou zijn ontstaan". Aldus meldde de vakbond AbvaKabo in februari aan haar leden in een Nieuwsbrief over het akkoord dat met de Werkgeversvereniging Openbare Bibliotheken (WOB) is bereikt over de CAO Openbare Bibliotheken.

De WOB meldde in haar WOB-berichten van februari over hetzelfde onderwerp aan haar leden: "De bonden zijn overal beducht voor maatschappelijk ongewenst hoge beloningen (graaicultuur). De WOB verwacht dat daar in onze sector absoluut geen sprake van is, en stelt dat de recente verworvenheid deze salarissen in vrije onderhandeling vast te stellen juist positief is voor het aantrekken van de juiste mensen op de arbeidsmarkt. Afgesproken is dat de WOB bij de leden zal enquêteren naar de ontwikkeling van de directeurssalarissen. De enquêtering zal zijn geanonimiseerd".

Reactie op reactie Jan Klerk Modern en ouderwets

Beste Jan,
In je reactie op mijn *vijf observaties* in de Nieuwsbrief van december 2006 (gepubliceerd op je weblog op 22 december en door mij afgedrukt in de Nieuwsbrief van januari 2007) laat je blijken het op enkele punten niet en op andere punten wel met me eens te zijn.

Observatie 1

Ik schreef in **observatie 1** dat er geen landelijke visie op de kern van het openbare bibliotheekwerk bestaat en geen focus op daarvan af te leiden kerndoelen. Ook schreef ik dat niet de bibliotheken, maar de media de kern van de informatievoorziening zijn.

Volgens jou is er wel degelijk een landelijke visie, maar weigeren veel bibliotheekdirecties om daar lokaal uitvoering aan te geven. "Erger nog: een provinciaal directieoverleg als de SOOB (voor N-Holland) versterkt die obstructiegedachte in plaats van de landelijke visie op provinciaal niveau te versterken".

Verder zeg je dat de bibliotheken hun informatiefunctie verwaarloosd hebben. "Vreemde constatering trouwens om de media als kern te beschouwen. Het gaat dacht ik toch echt om de informatiebemiddelingsrol".

Ja, Jan, als jij zegt dat er wel degelijk een landelijke visie bestaat, ben ik benieuwd hoe die visie er uit ziet. Mijn observatie berust op het feit dat ik constateer dat bibliotheken zich voor alles wat overheden en adviseurs bedenken makkelijk laten lenen en dat er dus onder de vlag "bibliotheekwerk" een zeer breed scala aan functies en taken is ontstaan, waar elke bibliotheek naar believen wel of niet aan meedoet. De Raad voor Cultuur stelde hetzelfde vast en pleit voor prioritering en weging.

Ik geloof er niets van dat in Noord-Holland veel directies doelbewust weigeren een landelijke visie uit te voeren. Ik geloof dat alle directies het beste voor hebben met hun eigen bibliotheek, in nauwe samenspraak met hun eigen gemeente. En tja, dat dit leidt tot verschillende prioriteiten is inherent aan het feit dat Nederland een gedecentraliseerde eenheidsstaat is. Zie nog eens wat de Raad van State daarover schreef (januarinummer Nieuwsbrief). Versterkt de SOOB "de obstructiegedachte"? Die bewering lijkt me *onzin*, het is een complottheorie en dus erg ongeloofwaardig. De SOOB is heus niet bezig collectief en doelbewust obstructie te plegen tegen wat er landelijk bedacht wordt aan vernieuwingen. De SOOB-leden zijn over het algemeen positief ingestelde mensen. Natuurlijk zijn ze het niet allemaal onderling met elkaar eens, en ook heeft ieder zijn eigen kijk op de VOB-activiteiten, maar daar kun je toch moeilijk de term "obstructie" op los laten, als die mening toevallig niet spoort met die van de Stadsbibliotheek Haarlem.

Is het werkelijk een vreemde constatering *de media* als kern van de informatievoorziening te beschouwen? Volgens jou gaat het echt om de informatiebemiddelingsrol. Wat ik bedoelde is dat er eerst wel informatie moet zijn om überhaupt te kunnen bemiddelen tussen informatie en mensen. En hoewel volgens Time in 2006 iedereen *Person of The Year* was, vanwege alle bijdragen op Internet, heb ik toch nog de ouderwetse opvatting dat het soort informatie waar bibliotheken het beste in kunnen bemiddelen bij voorkeur vergaard is door betrouwbare, serieuze waarnemers van

gebeurtenissen (wetenschappers, journalisten, deskundige schrijvers en filmmakers), dit alles gescreend door professionele uitgevers en vervolgens gepubliceerd in media (waaronder op Internet). En hoewel ik erken dat de grenzen tussen informatie creëren, informatie verzamelen, informatie publiceren en informatiebemiddeling aan het vervagen zijn, vind ik toch nog steeds dat de *professionele media* de kern van de informatievoorziening zijn. Goedwillende burgers kunnen de professionals van de media helpen, maar niet vervangen. Veel van het gepraat over *de* consument als *de* nieuwe informatieproducent heeft het karakter van een hype. Veel van die nieuwe informatieproducenten komen niet verder dan hun eigen vooroordelen. Ik ben niet zo voor het idee dat men altijd meteen maar moet zeggen wat men denkt (ben ik ook nooit geweest).

De bemiddeling tussen informatie en mensen door o.a. bibliotheken zie ik als iets aanvullends, zeker wel nuttig, maar minder belangrijk dan het primaire proces van informatie verzamelen, veredelen en publiceren.

En stel ook eens de vraag, hoe cru het misschien ook klinkt: hoeveel journalisten zijn er vermoord door lieden die niet houden van het vrije verkeer van informatie en hoeveel bibliothecarissen? Hoe vreemd het in jouw oren misschien ook mag klinken, maar volgens mij is de bijdrage van kranten, tijdschriften en boeken - uitgegeven door *particuliere ondernemingen* - aan het democratische gehalte van de samenleving *aanzienlijk groter* dan die van met publiek geld gefinancierde instituten als bibliotheken en omroepen.

Omroepen zijn al jaren geleden geworden tot (voornamelijk) vermaaksinstituten en de bibliotheken, tja. Die zijn bang de boot te missen. Maar wie alle boten tegelijk wil halen, mist ze uiteindelijk allemaal.

Observatie 2

Wat **observatie 2** betreft ("de basisbibliotheekvorming blijft hangen in een situatie met veel te kleine eenheden") zijn we het eens.

Ook ik denk dat stedelijke bibliotheken sterker uit de basisbibliotheekvorming zullen komen dan clusters van voormalige PBC-bibliotheken. Dat neemt niet weg dat er per saldo meer sprake is van schaalverkleining dan van schaalvergroting

Observatie 3

Bij **observatie 3** ("de VNG volgt in haar relatie tot provincies en rijk een koers die op cultuurgebied zal leiden tot meer dan minder decentralisatie") zeg je dat je niet weet waar deze observatie vandaan komt. Je verwijst naar de samenwerkingsovereenkomst VNG/VOB op gebied van het "Handboek voor de Samenleving".

Mijn observatie is gebaseerd op alles wat de VNG daar zelf over publiceert (Manifest van de gemeenten, pleidooi gesloten huishouding voor provincies).

Op 13 november, tijdens een dag van het Procesbureau over netwerkvorming, zei Rianne Lannoye van de VNG dat het pleidooi van de gemeenten voor een gesloten huishouding van provincies zeker invloed zal hebben op de bibliotheekvernieuwing.

Observatie 4

In **observatie 4** schreef ik dat er te veel ondersteunende instellingen zijn (PBC's/PSO's, WSF en VOB). Die moeten m.i. taken op elkaar afstemmen, dienstbaar worden en znodig inkrimpen. Ik zei dat met name de VOB moet kiezen wat voor soort organisatie zij wil zijn.

Jij schreef: "Ik zou dit willen omdraaien. Met name het Provinciale niveau moet zich organiseren tot een logisch schakelstation tussen land en gemeente. De spanning tussen lokaal en landelijk wordt wat mij betreft vooral door de provinciale directie-overleggen veroorzaakt. En tot slot vooral de PSO's moeten eieren voor hun geld kiezen. Daar zit nog een hoop positionele onduidelijkheid".

Inmiddels is ook de VOB zelf naar aanleiding van de discussies over haar hybride karakter gestart met een heroriëntatie, iets waar de PBCs/PSO's al veel eerder mee begonnen waren. Ik geef toe dat de positionering van de PSO's in zijn algemeenheid nog onduidelijk is (Taakorganisatie? Marktorganisatie? Bewust hybride? *Van en voor* het provinciale netwerk? Alleen *voor* het netwerk? Leidend? Dienstbaar?). Maar per provincie zijn de afspraken tussen PDO en PSO redelijk duidelijk. En de WSF? Die hoopte op landelijke Zwaartepuntvorming (door veel mensen beschouwd als oude wijn in nieuwe zakken), maar ik begreep uit VOB-bron dat de landelijke Zwaartepuntvorming op z'n gat ligt en dat OCW zich niet meer bezig houdt met een *Kadernotitie* over dit onderwerp. Het Procesbureau liet weten dat

wordt aangehaakt bij collectiebeleid en dat de marsrouteplannen van de provincies hier leidend voor zullen worden (Nieuwsbrief Procesbureau van 19-1-2007). Er is gekozen voor een *showcase* (themaversie Aqua-browser op onderdelen muziek en gezondheid). In combinatie met Zoek&boek kan er dan sprake zijn van een *quick win*, aldus het jargon van Procesbureau (ongetwijfeld gevoed door de VOB).

Ik vond het al een heilloos plan *Zwaartepuntvorming* via OCW te regelen. Laat daar nou juist die door jou vermaledijde PDO'en, adviserend over provinciale plannen, eens verstandig over oordelen en laten de WSF-bibliotheken zich daar nou eens op richten in plaats van te hopen op OCW-regelgeving. In Noord-Holland is voor een aanpak via de SOOB gekozen. De provincie gaat het WSF-geld aan de SOOB verstrekken, mits er een door de SOOB opgesteld en door de provincie goedgekeurd collectieplan komt. WSF-gelobby via VOB, Procesbureau en OCW heeft geen zin meer. De WSF kan zich beter, net als vroeger, weer RSF (regionale steunfunctie) noemen.

Er is zeker spanning tussen lokaal en landelijk. Die spanning wordt naar mijn gevoel vooral veroorzaakt doordat landelijk onvoldoende erkend wordt dat het bibliotheekwerk - hoe men het ook wendt of keert - een gedecentraliseerde werksoort is en dat er politiek geen enkel animo is om weer over gaan tot centralisatie. Ik zie niet in waarom de schuld van dat gegeven bij "de provinciale directieoverleggen" gelegd zou moeten worden en waarom speciaal de PBC's/PSO's "eieren voor hun geld moeten kiezen".

In m'n VOB-special van eind oktober 2006 pleitte ik voor het ontwikkelen van een visie van *alle* partijen op de gewenste mate van decentralisatie of centralisatie, op de gewenste mate van samenwerking in de "bibliotheekbranche".

Dat zou bijvoorbeeld kunnen door eens goed na te denken over de ideeën van **Erna Winters, Jacqueline Roelofs** en **Henk Middelveld** betreffende een *franchiseformule* of betreffende de ANWB als voorbeeld voor de bibliotheekbranche (zie Bibliotheekblad 25/26 van 2006).

Maar ik denk dat het tamelijk zinloos is zoiets te willen afdwingen (als dat al zou kunnen) en dat het veel beter is uit te gaan van vrijwilligheid. Er zijn genoeg goede argumenten voor.

Observatie 5

Wat **observatie 5** betreft, over de Monitor 2006 van het Procesbureau, zei ik dat provincies waar het minst aan structuurverandering is gedaan qua inhoudelijk bibliotheekbeleid het hoogste scoren. Daar bedoelde ik vooral Drenthe mee.

Jij schreef erover: "Eerst die Monitor zelf. Ik vond het een onding omdat het uitsluitend van grote gemiddelden uitgaat en niet op de vernieuwende bibliotheken zelf inzoemt. Ik kon er helemaal niets mee. Provincies als Overijssel scoren vanzelfsprekend hoog omdat die van oudsher veel beter met elkaar samenwerken. Een provincie als Noord-Holland die sinds mensenheugenis uit meerdere koninkrijkes bestaat scoort lager maar dat ligt niet aan het vernieuwingsproces. In Noord-Holland heeft het eigen lokaal profiel altijd prioriteit boven het gemeenschappelijk belang.

Nog even m'n eigen bibliotheek als voorbeeld hierin. In Haarlem profiteren we wel degelijk van de vernieuwingsimpulsen. Profiteren ook optimaal van het landelijk beleid maar worden regelmatig gefrustreerd door het op z'n zachtst gezegd onhandige optreden van de SOOB".

Ik heb die Monitor grondig gelezen en vind hem een heel aardige, onbevengene benadering van bibliotheekvernieuwing, geredeneerd vanuit de huidige (potentiële) gebruikers. Natuurlijk zijn er ook andere manieren om naar de prestaties van bibliotheken te kijken, maar ik denk dat het bibliotheekwerk best iets kan met de resultaten van de Monitor. Zoals ook **Jan-Ewout van der Putten** (ongeveer) zei in een interview in Bibliotheekblad: natuurlijk moet je nadenken over en bezig zijn met de toekomst, maar als de bibliotheek-vandaag niet relevant is voor de gebruikers-vandaag zal zij zeker geen toekomst meer hebben. In de Nieuwsbrief van september/oktober 2006 gaf ik een samenvatting van en een commentaar op de Monitor. Wat ik jammer vond is dat niet gekeken is of er verschillen zijn te ontdekken tussen echte, nieuwe bibliotheekclusters van bibliotheken in twee of meer gemeenten en bestaande bibliotheken die binnen één gemeente zijn gebleven (het Procesbureau gooide alles op één hoop met de naam: cluster).

Overigens, Jan, scoorde Overijssel – ook tot mijn verrassing – nu juist *niet* hoog! Het hoogst scoorde Drenthe (100% van de bezochte bibliotheken voldoende). Daarnaast waren koplopers: Groningen, Utrecht, Noord- en Zuid-Holland. Overijssel zat in de middenmoot (met 50 tot 63% van de bezochte bibliotheken voldoende). En als niet naar gemiddelden wordt gekeken, maar naar de vraag waar de meeste goede tot zeer goede bibliotheken te vinden zijn, dan werden genoemd: Groningen, Flevoland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland. Conclusie: Noord-Holland doet het volgens de Monitor heel aardig. Feiten eerst, Jan, check and recheck, dan pas meningen.

Nieuwsbrief moderner?

Tot slot nog de Nieuwsbrief zelf. Je schreef: "Het is een wat hybride medium. Aan de ene kant dient het een informatief doel en aan de andere kant legt Wim nadrukkelijk zijn eigen persoonlijk eieren in de brief. Voor mij maakt dit het onduidelijk of deze nieuwsbrief eigenlijk een papieren variant op een blog is of dat hij daadwerkelijk de spreekbuis is van de 10 genoemde PSO's. Wim is één van de weinige mensen in OB-land die van opinie en polemieken houdt en daar ook werk van maakt. Hij doet dat weliswaar op een wat ouderwetse manier met een in mengsel van azijn en Oostindische inkt gedoopte pen, maar het is altijd het lezen waard". "Oproep aan mijn lezers: Abonneer je op Wim's brief! Slotopmerking voor Wim: Moderniseer deze nieuwsbrief tot een volwaardige html-brief of maak er een weblog van (dat eerste kun je eenvoudig laten regelen voor een paar 100 euro's per jaar), het ziet er dan beter uit en het is voor Bloggers als ik gemakkelijker om er wat mee te doen".

Jan, ik ben natuurlijk vereerd door je oproep, maar het valt me van een *informatie-professional* wel een beetje tegen dat je niet het verschil weet tussen de rol van uitgevers en redacteurs, zeker niet als er een redactiestatuut is. NRC Handelsblad is *geen* spreekbuis van uitgever PCM, Maarten 't Hart is geen spreekbuis van uitgever De Arbeiderspers, de Nieuwsbrief is geen spreekbuis van zijn uitgevers. En de Nieuwsbrief is zeker geen papieren variant van een blog. Een blog kan de aller-individueelste expressie van de aller-individueelste emotie zijn, de Nieuwsbrief heeft een redactiestatuut waarin staat dat er een fatsoenlijke, journalistieke aanpak wordt

gevolgd, waar ook op toegezien wordt. Dat dwingt tot zorgvuldigheid. Blogs kunnen, net als ingezonden stukken voor een krant, heel goed zijn, maar er kunnen ook veel onzin en waanzin in verkocht worden. En bovendien: wat was er eerder, papieren media of blogs? Te beweren dat het voor jou onduidelijk is of de Nieuwsbrief eigenlijk een papieren variant van een blog is, lijkt me net zoiets als beweren dat je niet weet of je vader wel of niet op jou lijkt.

Je doet de oproep de Nieuwsbrief te moderniseren. Ik ben alleen voor modernisering als de modernisering ook echt een verbetering is. Lang niet elke vernieuwing is een verbetering. Dat wordt vaak vergeten. Er zijn dingen die al heel oud zijn en die tegelijk nog heel goed zijn en dus nog heel lang mee kunnen. Ik loop niet heel hard, maar volg de nieuwe digitale mogelijkheden. Ik denk dat er inhoudelijk nog behoefte bestaat aan een ouderwets, goed geschreven, compact krantje met echt nieuws, analyse, opinie en commentaar. Die ook ouderwets gewoon aan de lezers *gestuurd* wordt, zij het op moderne wijze (gemaïld). En die ook heel modern, via Google Mini (op de website van het NvD, www.directeuren.net), prima ontsloten is.

Er is in de samenleving een overweldigende behoefte aan *geen informatie*. En die behoefte wordt alleen maar groter naarmate het aantal weblogs groeit.

Een goede informatievoorziening is gebaat bij: heel veel weggooien, heel veel overslaan. Terug naar de kern. De Nieuwsbrief probeert kernachtig te zijn en dus te voorzien in die behoefte aan *geen informatie*.

WK

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: PBc Drenthe, Bibloservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD). De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.